

PRŪSIJOS KRONIKA (1529)

[...]

514-ųjų Viešpaties metų įvykiai. Kaip gotai atėjo į Kimbriją ir kaip vietinės gentys buvo priverstos nuo jų bėgti į Ulmiganiją

Gotų kunigaikštis Visbius išsiuntė į Kimbriją pas skandus (*Scandiani*) pasiuntinius ir liepė jiems pasakyti, kad kunigaikštis Teodotas jiems [=gotams] išnuomojo jų [=skandų] apgyventas žemes, kurias gotai už išpirką priėmė, o jeigu jie [=skandai] nenorį pripažinti jų [=gotų] savo valdovais, tai Visbius ir vyriausieji gotai ir atsiuntė juos paklausti, ką jie apie tai mano: ar jie Kimbriją paliksia geruoju, o galbūt panorėsią taikiai su jais gyventi ir mokėti jiems duoklę, o gal norėsią susikauti. Žmonės Kimbrijoje turėjo du vyriausiuosius, kuriuos laikė karaliais, – Brutenį (*Bruteno*) ir Vaidevutį (*Vidowuto*). Pastarieji susirinko su kilmingaisiais pasitarti, ką daryti: būti tarnais, kai jie buvo gimę ponai, – tai jiems per daug įžeidžiantis dalykas, – ar kovoti, žinant, kad pralaimėsi? Ir jie visi nutarė, ir Brutenis (*Brutteno*) jų galingųjų dievų vardu paskelbė, kad jiems reikia palikti Kimbriją ir kad jie kur nors tapsią galingesni negu čia. Todėl jie sutarė su gotais, kad jie paliksia Kimbriją ir kad gotai nei jų, nei jų palikuonių, kad ir kokioje žemėje jie būtų, neimsią į nelaisvę, ir gotai jiems tai prisiekė ir savo priesaikos laikėsi.

Brutenis (*Brudeno*) ir jo brolis Vaidevutis (*Witowudo*) su visais savo gentainiais, iš viso keturiasdešimt šeši tūkstančiai žmonių, sėdo ant plaustų ir perplaukė Krono, Hailibo vandenį ir Ulmiganijoje surado dar nežinomą tautą. Čia jie apsistojo ir saviškai statėsi pilis ir kaimus. Ilgainiui skandai iš Kimbrijos, kartais pasinaudodami jėga, kartais gudrumu, o kartais vietinių Ulmiganijos gyventojų draugiškumu, tapo jų ponais ir naudojosi jų paslaugomis. O gotai atsikėlė į Kimbriją ir ją apgyveno; sostinę jie pavadino pagal savo kunigaikštį Visbiumi (*Wisbua*), o visą Kimbriją – Gotlandu. Brutenis (*Bruteno*) ir jo brolis Vaidevutis (*Witoudo*) pastatė Honedos, *Peilpeillo*, Nangasto, *Wustoppo* ir *Gallonso* pilis. Čia jie surado medų, iš kurio darydavosi gėrimą, – šiaip jie nuo seno gerdavo tik išrūgas. Vietinius gyventojus, kuriuos rado Ulmiganijoje, kimbrai išmokė gyventi saviškai, ir abiejų pusių vyrai tapo girtuokliais ir išvėsėliais, o laikui bėgant – ir žiauriais kariais.

521-ųjų Viešpaties metų įvykiai. Kaip Ulmiganija tapo karalyste ir gavo kitą vardą

Ponas Kristijonas pasakoja, kad Brutenis (*Bruteno*) ir jo brolis Vaidevutis (*Witoudo*) sušaukė (jis negalys tikrai pasakyti, kokia dingstimi) visus savo protingiausius vyrus, – gal kad norėjo išsilaisvinti nuo duoklės mazoviams, o gal dėl to, kad nenorėjo pripažinti kito valdovo, o tik tą, kurį patys atsigabeno. Taip jie visi nutarė, kad jiems reikia karaliaus, ir paskyrė juo Brutenį (*Bruteno*). Jisai tarė: „Brangūs žmonės, aš negaliu būti karaliumi, kadangi mūsų galingųjų dievų valia jiems privalau tarnauti, bet štai čia yra mano brolis Vaidevutis (*Wytowudo*), drąsus vyras, – imkite jį savo karaliumi, ir jis jus garbingai valdys. O aš pasiliksiu jums mūsų dievų pasiuntiniu, ir ką tik iš jų išgirsiu, jums pasakysiu. Be to, žinokite, aš būsiu jums didesnė paguoda melddamasis mūsų šventiesiems dievams negu kovodamas su svetimtaučiais“. Klausydami šių ir panašių žodžių, jie sutiko ir savo papročiu Vaidevutį (*Widowuto*) karūnavo karaliumi, o paskui karalius su visais žmonėmis panoro savo brolių Brutenį (*Brutteno*) turėti savo aukščiausiuoju viešpačiu ir pavadino jį Krivių krivaičiu (*crywo cyrwaito*) – tai būsiąs jų valdovas po dievo. Be jo valios jie nieko nedarydavo ir neturėdavo teisės daryti. Jo klausydavo kaip pačių dievų. Savo kraštą pavadino Brutėnija (*Brutenia*), ir visi nutarė niekam

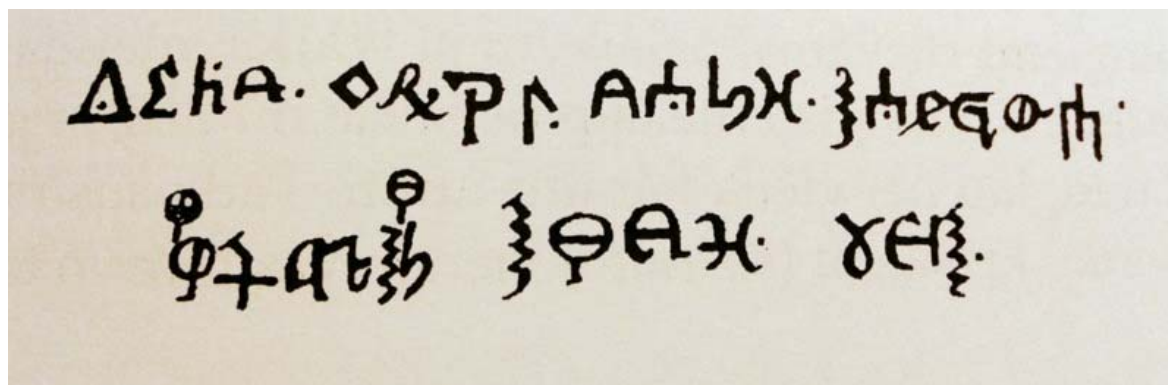
nevergauti, o tik aukoti savo dievams. Pirmiausia pastatė Bruteniui (*Brutteno*) ir jo dievams ypatingus namus. Dievai buvo trys: Patulas (*Patollo*), Patrimpas (*Patrimpo*) ir Perkūnas (*Perkuno*), jų [buveinė] buvo šešių uolekčių storumo ąžuolas. Šį ąžuolą ir krivio (*crywen*) ar krivaičio (*kyrwaidens*) namus su visais jo vaidilučiais (*waidolotten*) – tai jų dvasininkai – jie pavadino Rikojotu (*Rickoyto*). Vaidevutis (*Vidowuto*) nerijoje tarp Krono ir Hailibo pasistatė pilį, pavadino ją *Noytto*, dabar Neitenbergas, ir gražiai viešpatavo, buvo mylimas, sulaukė 12 sūnų: Litpo (*Lithppffo*), Samo (*Saymo*), Sudo, Nadro (*Naydro*), Skalvio (*Scalawo*), Notango (*Nathango*), Barto (*Bartho*), Galindo (*Galyndo*), Varmio (*Warmo*), Hogo (*Hoggo*), Pomezo (*Pomeso*), Chelmo. Vėliau šie sūnūs pasidalijo kraštą, ir kiekviena dalis gavo jos valdovo vardą, kaip bus dar papasakota.

Vertė Sigitas Plaušinitis

[...]

Apie karaliaus Vaidevučio (*Witowudi*) vėliavą ir herbą

Vėliava buvo balta drobulė penkių uolekčių ilgumo, trijų uolekčių platumo, joje buvo pavaizduoti ligi pusės stoto trys vyrai mėlynais rūbais, ir jie atrodė taip: vienas kaip jaunas žmogus, be barzdos, su varpų vainiku ant galvos, linksmas, – jis buvo javų dievas ir vadinosi Patrimpas (*Potrimppo*). Antras buvo kaip piktas vidutinio amžiaus vyras, jo veidas buvo lyg ugnis, o karūna iš liepsnų, barzda jo buvo garbinuota ir juoda, ir jiedu žiūrėjosi į kits kitą, koks kuris besąs, vienas linksmi šypsąs iš antrojo rūstumo, o antrasis pasipūtęs pykčiu. Trečias paveikslas vaizdavo seną vyrą su ilga žila barzda, ir jo spalva buvo visai kaip numirėlio, jis buvo vainikuotas balta skara, susukta kaip į turbaną, jis iš paniūrų žiūrėjo į anuos du ir vadinosi Patulas (*Patollo*). O toje vietoje, kur buvo skydas, stovėjo pasistiebę du balti žirgai, ir jie laikė skydą savo tarpe, o skyde pavaizduotas iki pusiau stoto žmogus, tik jo galva kaip lokio su pražiotais nasrais. Ir dar tame skyde ir vėliavoje buvo raidės ir užrašai, kurių nemokame perskaityti, tokios formos ir pavidalo, kaip čia žemiau nubrėžta matome:

Apie ąžuolą, kuriame buvo dievai, ir apie jo padėtį

Didelis, storas, aukštas, galingas ąžuolas, kuriame velnias varė savo apgaulę ir kur buvo įtaisyti dievaičių stabai, visada būdavo žalias, žiemą ir vasarą (aš manau, kad tai velnio klastos darbas), ir ąžuolo vainikas aukštai buvo toks platus ir lapija tokia tiršta, jog lietaus nė vienas lašas per ją neperlydavo. O aplinkui iš visų pusių buvo iškabinėtos gražios uždangos, per vieną ar per tris žingsnius nuo ąžuolo, kokių septynių uolekčių aukščio. Tenai niekas daugiau negalėjo įeiti kaip tik krivaitis (*kirwaito*) ir vyriausieji vaidilučiai (*waidolotten*), o jei kas ateidavo [norėdamas paaukoti], tai jie uždangas atitraukdavo. O ąžuolas buvo padalytas į tris lygias dalis, kurių kiekvienoje, nelyginant tam tyčia padarytame lange, stovėjo dievaičio stabas ir priešais save turėjo ženklą. Vieną dalį turėjo Perkūno (*Perkuno*) stabas, kaip anksčiau sakyta, ir jo ženklas buvo, kad be paliovos kūrenosi

ąžuolinių malkų ugnis, dieną naktį, ir jeigu ji per apsileidimą užgesdavo, tai kaltasis vaidilutis (*waidlotten*) būdavo nužudomas – ant tos ugnies pats paaukojamas. Antrą dalį turėjo Patrimpo (*Potrumpi*) stabas, ir jo ženklas buvo gyvatė, ji dideliame puode buvo vaidilučių (*waydolottinen*) penima pienu ir visada laikoma uždengta javų pėdais. Trečiasis, Patulo (*Patolli*) stabas turėjo trečiąją dalį, o jo ženklas buvo žmogaus, arklio ir karvės kaukolė, ir kartkarčiais, jų šventėse, būdavo deginamas lajus jų garbei. Aplinkui iš visų pusių palapinėse gyveno vaidilučiai (*wadolotten*).

Vertė Dominykas Urbas

50[?]-ųjų metų įvykiai. Apie tai, kaip Vaidevutis (*Widowuto*) ir krivaitis (*kirwaito*) Brutenis (*Bruteno*) paaukojo save savo dievų garbei

Karalius Vaidevutis (*Widowuto*) ir Brutėnijos (*Brutenia*) krivaitis (*kirwaito*) Brutenis (*Bruteno*) 500-aisiais Kristaus metais sukviėtė, vienas Dievas težino kodėl, visus kilminguosius ir jiems paskelbė, kad juos jų dievai kviečiasi jų džiaugsmams ir jų darbams ir todėl [žmonėms] reikią pasižiūrėti kito karaliaus, kuris būtų iš jų tarpo, būtų vertas dievų malonės ir kuris, amžinai rūstaujant jų maloningiems dievams, palaikytų jų tvarką, meldamasis jų maloningųjų dievų garbei. Kilmingieji niekaip negalėjo nutarti, ar jiems rinkti vieną karalių, o gal daugiau nei vieną karalių turėti. Tada susirinko vaidilučiai (*waidolotten*) ir išrinko krivaičiu (*kirwaito*) vieną vyrą iš savo tarpo – Brudoną (*Brudono*), kuris labai ilgai juos valdė. Jis laikėsi kaip karalius ir buvo gerbiamas, nuo jo ir šalis buvo pavadinta Brutėnija (*Brutenia*). Tuo tarpu Vaidevutis (*Widowuto*) ir jo brolis krivaitis (*kyrwaito*) Brutenis (*Brutteno*), palaiminę ir pasveikinę naująjį krivaitį (*kirwaito*), įsakė sukrauti priešais Perkūno (*Parkuno*) stabą didelį laužą ir sustoję priešais šį laužą prakalbo į visus žmones: „Mieli vaikai, mes jus raginame bijoti savo dievų ir gerbti savo krivaitį (*kirwaito*). Liaukitės būti užsispyrę, nes kitaip visiškai pražūsite. Mes meldėme dievus dėl jūsų, kad jie būtų jums maloningi. Jie mums pasakė: ateikite pas mus į mūsų gyvenimą, ir mes padarysime, kaip jūs prašėte. Žinokite, kad mes jus mylime, esame jums ištikimi, mes už jus aukojamės, kad užtikrintume jums dievų pagalbą ir malonę, kadangi mes pas jus būsime“, ir dar daug kitokių žodžių kalbėjo, ir iš daugelio rankų buvo aukojama. Ir pakilo didelė audra su griausmais ir žaibais, vienas Dievas težino, ar tai buvo gamtos, ar velnio darbas. Ir abu seni, daug nugyvenę vyrai, karalius Vaidevutis (*Widowuto*), gražiausiai pasipuošęs, ir jo brolis krivaitis (*kyrwaito*) Brutenis (*Brutteno*), taip pat geriausiai drabužiais apsirengęs, bet ne tais, kuriuos vilkėdavo žyniaudamas, jie abu susiėmė rankomis ir giedodami žengė į laužą ir sudegė, o visi kiti tai matydami verkė. Ir taip atsitiko, kad visoje šalyje, daugelyje vietų, žmonės turėdavo jų atvaizdus ir jiems meldavosi kaip dievams. Karalių jie vadino Viršaičiu (*Worskaito*), o krivaitį (*kyrwaito*) Svaibratu (*Iswambrato*), ir kiekvienas, jausdamas jiems pagarbą, susirgus gyvuliams, bėgdavo pas vieną iš jų ir tikėdavo, kad jam bus pagelbėta.

Vertė Sigitas Plaušinitis

Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai, XVI amžius, t. 2, sudarė Norbertas Vėlius, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2001, p. 91–92, 103–105.